

Kamil Pisakała

Obrazy socjalizmu. Uwagi o możliwościach wykorzystania fotografii w badaniach nad międzywojennym polskim ruchem socjalistycznym

Polska historiografia zorientowana na badanie wydarzeń politycznych, partii i masowych ruchów społecznych, koncentruje swoją uwagę niemal jedynie na źródłach pisanych – archiwalnych dokumentach, prasie, broszurach, pamfletach itd. Oczywiście, trudno sobie wyobrazić badanie tej problematyki bez wykorzystania źródeł pisanych, warto jednak zastanowić się czy taka jednostronność możliwa jest do utrzymania? Czy w obliczu dokonanego w humanistyce „zwrotu ikonicznego” i dynamicznego rozwoju nieklasycznych podejść do przeszłości nie nadszedł wreszcie pora na zmianę sposobu pisania o historii politycznej? A jeśli tak, to czy nie czas już przestać traktować fotografię jedynie jako „ilustrację” dołączoną do wywodu, uznając ją tym samym za pełnoprawne źródło w poznaniu przeszłości i integralną część narracji historycznej? Proponowany referat będzie próbą zmierzenia się z tymi problemami. Referent nie podejmie jednak rozważań czysto teoretycznych, lecz podda analizie możliwości wykorzystania fotografii w badaniach nad konkretnym zagadnieniem – w tym wypadku będzie to historia polskiego ruchu socjalistycznego, a zwłaszcza dzieje Polskiej Partii Socjalistycznej.

Zasadniczym celem referatu będzie przegląd możliwych przestrzeni badawczych, w których fotografie okazać się mogą użytecznym, a często wręcz jedynym źródłem. Te pola badawcze to m.in.: dynamika przemian elity kierowniczej i hierarchia władzy w ruchu socjalistycznym, symbolika socjalizmu, wewnątrzpartyjne „rytuały” i ich funkcje, organizacja i scenariusze manifestacji oraz wieców, wyobrażenia polityczne oraz wizualny aspekt kreowania wizerunków indywidualnych (np. przywódców politycznych, historycznych patronów) i zbiorowych (np. kobiety-socjalistki, „czerwoni harcerze”, robotnicy-sportowcy itd.). Celem referatu będzie zarysowanie możliwości, jakie otwiera przed historiografią polityczną wykorzystanie fotografii, a także „praktyczny” – bo zakorzeniony w konkretnym badaniu – namysł nad statusem fotografii jako źródła. Ponadto, posiłkując się przykładami z dziejów międzywojennej PPS, postaram się dowieść, że dzięki refleksyjnemu podejściu do zachowanych z Dwudziestolecia fotografii, możliwe jest wygenerowanie pokaźnej liczby pytań badawczych, których sformułowanie nie byłoby możliwe w oparciu jedynie o źródła pisane. W tym sensie – i będzie to główna teza referatu – fotografia nie powinna być traktowana jako ilustracja dla ustaleń historyka, lecz jako sposób na poszerzenie pola jego widzenia i analityczne pogłębienie wywodu.

